378

COLECȚIA POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

ROBERT-LOUIS STEVENSON

Straniul caz al doctorului Jekyll și al lui mister Hyde

****

378

ROBERT-LOUIS STEVENSON

Straniul caz al doctorului Jekyll şi al lui mister Hyde

* * * *

LICINIU IOAN CIPLEA

IPOTEZE EXTRAORDINARE

CÎND ENERGIA TERMONUCLEARĂ VA FI ÎMBLÎNZITĂ

* *

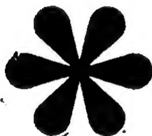
RÉMI - MAURE

TRIEST 70

DANIEL COCORU

ÎN SFÎRŞIT, PE ECRANE DOUĂ FILME DE ANTICIPAŢIE, DAR PREA PUŢIN SEMNIFICATIVE

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta-desen: VICTOR WEGEMANN
Desen interior: DOINA GEORGESCU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

Colecția „POVESTIRI ŞTIINŢIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Ştiinţa şi Tehnica
Anul XVI
15 august 1970

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

Avocatul Utterson află de la prietenul său, Enfield, o întîmplare ciudată : într-o noapte, un individ cu o figură respingătoare, molestînd o copilă, este surprins de rudele acesteia ; silit de Enfield să plătească pentru familia fetei o sută de pfunzi, a intrat într-o casă de unde a ieşit cu un cec. Bruta se numea Edward Hyde.

Utterson este tulburat de această poveste, deoarece în biroul lui avea din partea prietenului său, doctorul Henry Jekyll, un testament prin care acesta, în caz de deces sau de dispariţie, îşi lăsa întreaga avere tocmai lui Edward Hyde.

Pîndind intrarea pe care i-o arătase Enfield (de fapt o poartă dosnică a locuinţei lui Jekyll), Utterson îl acostează pe Hyde, care-i dă adresa lui de pe o stradă din cartierul Soho. Pe urmă avocatul află de la Poole, majordomul doctorului Jekyll, că Hyde este un vizitator frecvent.

Pentru a-şi apăra prietenul, Utterson îl previne că Hyde este un individ primejdios. Jekyll însă îi smulge avocatului promisiunea că va respecta testamentul pe care i-l încredinţase.

Cu un an mai tîrziu, Londra a fost zguduită de o crimă. Sir Danvers Carew este ucis în mod bestial. Declaraţiile unei martore şi un corp delict constituie dovada că asasinul este acelaşi Edward Hyde.

Utterson îl conduce pe inspectorul de poliţie la casa din Soho ; Hyde nu este găsit, dar se adevereşte vinovăţia lui. Ulterior, un funcţionar al avocatului constată o asemănare frapantă între scrisul criminalului şi acela al doctorului Jekyll.

De la o vreme, Utterson nu mai este primit de Jekyll, iar doctorul Lanyon, bolnav, refuză să discute despre fostul său prieten. După moartea lui Lanyon, avocatul deschide un plic primit de la acesta. În plic se afla un altul în care scria : „A nu se deschide pînă la moartea sau dispariţia doctorului H. Jekyll".

Într-o seară, Utterson e chemat de Poole, care crede că stăpînul său a fost ucis de Hyde. Ajutat de servitorii lui Jekyll, avocatul sparge uşa încăperii în care se refugiase criminalul şi, într-adevăr, îl găsesc pe acesta în agonie ; se otrăvise. Abia acum deschide Utterson plicul lăsat de Lanyon. Acesta relatează uimitoarele împrejurări datorită cărora l-a văzut pe Hyde luînd o mixtură şi transformîndu-se în Jekyll.

ROBERT LOUIS STEVENSON

Straniul caz al doctorului Jekyll şi al lui mister Hyde

(URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT)

Dare de seamă completă a lui Henry Jekyll asupra cazului său

M-am născut în anul 18... moştenitor al unei averi însemnate, în plus înzestrat cu însuşiri excelente, înclinat din fire către sîrguinţă, preţuind stima celor înţelepţi şi buni printre semenii mei şi posedînd astfel, după cum s-ar fi putut presupune, toate garanţiile unui viitor onorabil şi ales. De fapt, cusurul meu cel mai mare era o oarecare nepotolită voioşie de temperament, de un soi care pe mulţi îi face fericiţi, dar pe care eu o găseam greu de împăcat cu imperioasa mea dorinţă de a purta capul sus şi de a avea în lume o atitudine mai mult decît gravă. Aşa s-a făcut că m-am bucurat pe ascuns de plăcerile mele şi că, încă de pe vremea cînd atinsesem vîrsta gîndirii şi începusem a privi în juru-mi şi a-mi da seama de nivelul şi de poziţia pe care le ocupam în lume, mă dedasem unei profunde duplicităţi în modul meu de viaţă. Mulţi bărbaţi ar fi trîmbiţat neînfrînările de care mă făceam eu vinovat, dar, privite din înaltele puncte de vedere pe care mi le fixam drept criterii, eu le ascundeam cu un sentiment aproape morbid de ruşine. Aşadar mai curînd caracterul exigent al aspiraţiilor mele decît vreo corupţie deosebită a năravurilor m-a făcut ceea ce eram şi, printr-o barieră mai cu neputinţă de trecut decît la majoritatea oamenilor, a separat în mine acele zone ale binelui şi ale răului ce divid şi combină natura duală a omului.

Acesta fiind cazul meu, eram pornit a reflecta adînc și fără putință de desprindere la acea aspră lege a vieții care stă la rădăcinile religiei și care este una dintre cele mai abundente surse de suferință. În ciuda înveteratei mele alcătuiri de taler cu două fețe, n-aș fi putut de fel să fiu numit un fățarnic, căci nu eram în mai mare măsură eu însumi atunci cînd înlăturam orice reținere și mă cufundam în rușine decît atunci cînd, la lumina zilei, trudeam pentru propășirea cunoașterii sau pentru ușurarea durerilor și a suferinței. Apoi s-a întîmplat ca direcția cercetărilor mele științifice (ducînd în întregime către transcendental) să reacționeze și să arunce o lumină puternică asupra acestei conștiințe a conflictului permanent dintre componentele mele. Zi de zi și din ambele părți ale inteligenței mele, cea morală cît și cea intelectuală, m-am apropiat astfel constant și tot mai mult de adevărul a cărui descoperire parțială m-a osîndit la un atît de groaznic naufragiu : că omul nu-i cu adevărat o singură ființă, ci este, de fapt, alcătuită din două ființe. Spun două pentru că propria mea cunoaștere nu depășește această limită. Vor veni după mine alții ; vor merge mai departe decît mine în această direcție, și risc să presupun că în cele din urmă omul va fi cunoscut doar ca o organizare de elemente încorporate, de felul lor multilaterale, disparate și independente. Întrucît mă privește, prin natura vieții mele, am înaintat fără greș într-o anumită direcție și numai într-acea direcție unică. Sub aspect moral, am învățat prin propria mea persoană să recunosc profunda și primordiala dualitate a omului ; vedeam că, dacă se putea spune că mă identificam cu una dintre cele două firi care se luptau în cîmpul conștiinței mele, era din pricina faptului că le aveam întru totul pe amîndouă. De foarte timpuriu, încă mai dinainte ca desfășurarea descoperirilor mele științifice să înceapă a sugera posibilitatea unui asemenea miracol, mă deprinsesem să zăbovesc cu plăcere — ca la un vis drag pe care-l visam cu ochii deschiși — asupra gîndului separării acestor elemente. Dacă fiecare dintre ele, îmi spuneam, ar putea fi adăpostită în două identități separate, viața ar fi eliberată de tot ce-i insuportabil ; cel rău ar putea să-și urmeze drumul, eliberat de năzuințele și remușcarea geamănului său mai drept, iar cel bun și-ar putea urma statornic și nestînjenit suișul, făcînd tot binele în care-și găsește plăcerea, nemaifiind expus dezonoarei și căinței din pricina faptelor săvîrșite de răul ce-i este străin. Blestemul omenirii e ca aceste două mănunchiuri deosebite să fie astfel legate laolaltă încît în matca torturată a conștiinței acești gemeni antipozi să se lupte necontenit. Dar de s-ar putea disocia ?

Atît de departe ajunsesem cu reflecţiile mele cînd, după cum am mai spus, îmi răsări o lumină lăturalnică dinspre masa laboratorului.

Am început să percep, mai profund decît s-a stabilit vreodată anterior, tremurătoarea imaterialitate, efemerul, subţire ca un văl de ceaţă, ce sînt proprii acestui trup, aparent atît de solid, în care umblăm înveşmîntaţi. Am descoperit că anumiţi agenţi au puterea să risipească şi să smulgă acest veşmînt carnal precum agită vîntul vălul perdelelor unui chioşc. Din două motive temeinice, nu voi intra mai adînc în această ramură ştiinţifică a spovedaniei mele. Mai întîi pentru că a trebuit să învăţ că osînda, povara vieţii, este legată pe vecie de umerii omului şi, la încercarea de a o lepăda, ea nu face decît să se întoarcă asupră-ne cu o mai puţin cunoscută şi mai teribilă apăsare. În al doilea rînd pentru că — aşa cum va arăta relatarea mea, vai, prea lămurit — descoperirile mele erau incomplete. Voi spune deci atît : nu numai că mi-am recunoscut trupul firesc drept o aură doar şi o iradiere a anumitor puteri ce-mi alcătuiau spiritul, dar am şi izbutit să combin o mixtură prin care aceste puteri să fie detronate din supremaţia lor, substituindu-se o a doua formă şi înfăţişare, ce nu-mi erau mai puţin fireşti, ele fiind expresia şi purtînd pecetea unor elemente inferioare ale sufletului meu.

Am şovăit îndelung înainte de a pune la încercare această teorie. Ştiam bine că riscam moartea, căci orice substanţă în stare de a zdruncina şi a regla cu atîta eficacitate însăşi citadela identităţii ar putea, printr-o supradozare infinitezimală sau prin cea mai infimă circumstanţă nefavorabilă în momentul expunerii, să desfiinţeze acest sacrosanct sediu temporar pe care cu ajutorul substanţei voiam numai să-l prefac. Dar ispita unei descoperiri atît de profunde şi singulare a învins în cele din urmă. Tinctura mi-o pregătisem mai demult ; mi-am procurat îndată, de la un depozit farmaceutic, o cantitate însemnată dintr-o anumită sare, despre care ştiam din experienţele mele că era ultimul ingredient ce se cerea ; la o oră tîrzie a unei nopţi blestemate, am amestecat substanţele, le-am urmărit fierbînd şi fumegînd în recipientul de sticlă, iar după ce s-a potolit ebuliţia am dat pe gît mixtura.

Au urmat nişte dureri chinuitoare, de parcă mi s-ar fi strîns mădularele cu un instrument de tortură ; oasele parcă mi se măcinau, mă sfîrşea greaţa şi duhul îmi era stăpînit de o cutremurare ce n-o pot depăşi nici ceasul naşterii, nici cel al morţii. Apoi aceste chinuri au început a ceda repede şi mi-am revenit ca dintr-o boală grea. Era în senzaţiile mele ceva straniu, de o noutate de nedescris şi, prin însăşi noutatea sa, de o dulceaţă de necrezut. Mă simţeam mai tînăr, mai

uşor, mai fericit trupeşte; pe dinăuntru eram conştient de o impetuoasă nepăsare faţă de orice urmări, un şuvoi de imagini senzuale dezordonate revărsîndu-mi-se cu o iuţeală vertiginoasă prin închipuire; de o mistuire a oricărui sentiment de obligaţie; de o necunoscută, dar nu inocentă libertate a sufletului. De la întiia mea suflare în această viaţă nouă, am ştiut că sînt mai ticălos, de zece ori mai ticălos, vîndut rob păcatului meu iniţial; şi acest gînd mă stimula şi mă delecta în acel moment precum vinul. Am întins braţele, exultînd în prospeţimea acestor senzaţii, şi prin acest gest mi-am dat seama brusc că-mi descrescuse statura. La acea dată nu era nici o oglindă în odaia mea; cea care-mi stă alături acum, cînd scriu aceste rînduri, a fost adusă aici mai tîrziu, şi anume în vederea acestor transformări. Dar noaptea trecuse spre ivirea zorilor — zorile, deşi încă neguroase, nu mai aveau mult pînă să dea naştere luminii de zi —, membrii gospodăriei mele erau zăvorîţi în cele mai profunde ore ale somnului, iar în starea de aţîţare optimistă şi triumfătoare în care mă găseam m-am hotărît să mă aventurez în noua mea înfăţişare pînă la dormitorul meu. Am traversat curtea, unde constelaţiile, aş fi putut crede, îşi coborau privirile cu uimire asupră-mi — prima creatură de acest fel pe care o descoperea vigilenţa lor în veci neadormită; m-am furişat prin coridoare — un străin în propria-mi casă — şi, ajungînd în odaia mea, am văzut pentru întiia oară apariţia lui Edward Hyde.

Trebuie să vorbesc aici doar în teorie, spunînd nu ceea ce ştiu, ci ceea ce presupun a fi lucrul cel mai probabil. Partea rea a firii mele, căreia îi conferisem acum puterea de a impresiona, era mai puţin robustă şi mai puţin dezvoltată decît cea bună, pe care abia o lepădasem. Apoi, în cursul vieţii mele — care, la urma urmei, fusese nouăzeci la sută o viaţă de strădanie, virtute şi stăpînire —, acea parte rea fusese mult mai puţin exercitată şi era cu mult mai puţin istovită. Şi de aceea cred eu că s-a întîmplat ca Edward Hyde să fie cu atîta mai mărunt, mai debil şi mai tînăr decît Henry Jekyll. Aşa cum binele strălucea pe chipul unuia, răul era scris mare şi lămurit pe faţa celuilalt. Răul, pe care încă şi acum trebuie să-l cred partea din om care-i produce distrugerea, întipărise acestui trup diformitate şi degradare. Şi totuşi, uitîndu-mă în oglindă la acest idol hîd, nu eram conştient de nici o repulsie, ci mai curînd de o pornire de simpatie. Şi acesta eram eu. Îmi părea firesc şi omenesc. În ochii mei, înfăţişarea aceasta purta o mai vie imagine a spiritului, părea mai expresivă şi mai unică decît aceea, imperfectă şi divizată, ce pînă atunci eram deprins a o numi a mea. Şi în această privinţă aveam, fără îndoială, dreptate. Am observat că atunci

cînd purtam chipul lui Edward Hyde nimeni nu era în stare să se apropie prima oară de mine fără o crispare evidentă ; ceea ce consider că va fi fost aşa pentru că toate făpturile omeneşti pe care le întîlnim sînt contopite din bun şi rău, pe cînd Edward Hyde, singur în rîndul oamenilor, era răul pur.

N-am zăbovit decît un moment în faţa oglinzii ; trebuia să întreprind a doua experienţă, cea concludentă ; încă mai rămînea de văzut dacă îmi pierdusem identitatea fără putinţă de recuperare şi deci trebuia să fug înainte de ivirea zilei dintr-o casă ce nu mai era a mea. Şi, zorind înapoi spre cabinetul meu, am pregătit şi am băut iarăşi paharul, am suferit iarăşi chinurile disoluţiei şi mi-am revenit iarăşi cu statura şi chipul lui Henry Jekyll.

În acea noapte ajunsesem la răscrucea fatală. Dacă aş fi abordat descoperirea mea într-un spirit mai nobil, dacă mi-aş fi riscat experienţa fiind stăpînit de aspiraţii generoase sau pioase, totul, desigur, ar fi trebuit să decurgă astfel, şi din aceste chinuri ale morţii şi naşterii aş fi ieşit un înger şi nu un demon. Poţiunea nu avea o acţiune discriminantă ; nu era nici diabolică, nici divină ; nu făcea decît să spulbere porţile temniţei firii mele, şi, asemenea captivilor din Philippi, tot ce era înăuntru zorea să iasă. În acel timp, virtutea mea dormita ; răul din mine, pe care rîvna îl ţinea treaz, nu întîrzia, sprinten şi iute, să profite de prilej, iar făptura produsă a fost Edward Hyde. Aşadar, cu toate că acum aveam atît două firi cît şi două înfăţişări, una era în întregime rea, iar cealaltă tot vechiul Henry Jekyll, acel amestec disparat, în a cărui schimbare şi corectare învăţasem să nu mai nădăjduiesc. Tendinţa a fost deci pe de-a-ntregul spre rău.

Nici pînă în acel timp nu-mi învinsesem cu totul repulsiile faţă de uscăciunea unei vieţi de studiu. Încă mă mai simţeam uneori dispus la petreceri vesele, iar cum plăcerile mele erau (pentru a o spune cît mai pe scurt) nedemne, cum, pe de altă parte, mă bucuram nu numai de faimă şi de înaltă consideraţie, ci eram şi pe cale de a deveni bărbat vîrstnic, această incoerenţă în viaţa mea devenea zilnic mai nedorită. Dinspre partea aceasta m-a ispitit noua mea putere pînă ce am căzut în robie. N-aveam decît să sorb paharul pentru a lepăda de îndată trupul eminentului profesor şi a-l îmbrăca, precum o manta groasă, pe acela al lui Edward Hyde. Situaţia aceasta mă făcea să zîmbesc — pe atunci mi se părea că are haz — şi-mi efectuam pregătirile cu sîrguinţă şi luare-aminte. Am închiriat şi am mobilat casa aceea din Soho, pînă la care poliţia a dibuit urma lui Hyde, şi am angajat ca menajeră o creatură pe care o cunoşteam bine ca ştiind să tacă şi neavînd scrupule. Pe de altă parte, mi-am vestit servitorii că un domn Hyde (pe care l-am descris) urma să se bucure de toată liber-

tatea şi puterea în cuprinsul casei mele din scuar şi, pentru a preîntîmpina vreo întîmplare nefericită, am mers pînă acolo încît am făcut vizite şi am devenit un personaj familiar în cea de-a două întrupare a mea. După aceasta am redactat acel testament — care a stîrnit din parte-ţi atîta împotrivire — astfel încît, de avea să mi se-ntîmple ceva în persoana doctorului Jekyll, să pot trece într-aceea a lui Edward Hyde fără nici o pierdere pecuniară. Şi astfel, asigurat din toate părţile, după cum presupuneam, am început să profit de ciudatele imunităţi ale situaţiei mele.

Au mai existat şi altădată oameni care au tocmit asasini pentru a le comite crimele, în timp ce persoana şi reputaţia lor rămîneau la adăpost. Eu am fost primul care am făcut la fel, de dragul plăcerilor mele. Am fost primul căruia în ochii lumii îi era permis să treacă drept un truditor fără răgaz, plin de o cordială respectabilitate şi care putea într-o clipă, ca un băieţaş de şcoală, să lepede aceste haine de împrumut şi să se arunce cu capul înainte în marea apă a libertăţii. Pentru mine însă, în mantia-mi impenetrabilă, siguranţa era întreagă. Gîndeşte-te — eu nici nu existam ! Doar cît să evadez pe uşa laboratorului meu, doar o clipă, două cît să-mi pot amesteca şi înghiţi porţia de băutură, care-mi sta totdeauna la îndemînă şi, orice ar fi făcut, Edward Hyde se mistuia ca pata lăsată de un suflu pe o oglindă, iar în locul său, şezînd liniştit acasă la el, potrivind la miezul nopţii flacăra lămpii pe masa lui de studiu, iată un om care-şi putea permite să rîdă de orice bănuială — Henry Jekyll !

Plăcerile pe care mă grăbeam să le caut sub deghizarea mea erau, după cum am mai spus, nedemne — n-aş folosi un termen mai aspru. Dar în mîinile lui Edward Hyde ele prinseră curînd să treacă spre monstruos. Cînd mă întorceam din aceste excursii, mă copleşea adesea uimirea în faţa depravării mele prin substituire. Această făptură familiară, pe care o chemam la viaţă din adîncul sufletului meu şi-o trimiteam singură în lume să-şi vadă de plăcerile sale după cum o tăia capul, era inerent malignă şi ticăloasă ; fiece faptă a sa şi fiece gînd erau egocentrice ; sorbea plăcerea, cu o aviditate bestială, din orişice cîtime de tortură impusă altuia şi era necruţător ca un om de piatră. Henry Jekyll rămînea adesea îngrozit de faptele lui Edward Hyde ; dar situaţia ieşea din legile obişnuite şi scăpa cu subtilitate din strînsoarea conştiinţei. La urma urmei, Hyde şi numai Hyde purta vina. Jekyll nu era mai rău din pricina asta ; el se trezea din nou la bunele-i însuşiri, aparent nevătămat, ba chiar se grăbea, cînd era posibil, să repare răul făcut de Hyde. Şi astfel conştiinţa lui putea dormi.

N-am de gînd să intru în amănuntele infamiei la care-mi dădeam astfel tacit consimțămîntul, fiindcă nici măcar acum nu pot admite un moment că eu o comiteam; vreau numai să arăt avertismentele și treptele succesive prin care mi s-a apropiat pedeapsa. Mi s-a întîmplat un accident pe care nu voi face decît să-l menționez, deoarece n-a adus după sine nici o urmare. Un act de cruzime față de un copil stîrni împotrivă-mi mînia unui trecător (pe care acum cîteva zile l-am recunoscut în persoana rudei tale); un doctor și familia copilului i s-au alăturat; au fost clipe în care m-am temut pentru viața mea. În cele din urmă, pentru a calma prea îndreptățita lor indignare împotrivă-i, Edward Hyde trebui să-i aducă pînă la ușa casei și să le plătească printr-un cec în numele și cu semnătura lui Henry Jekyll. O asemenea primejdie a fost însă ușor eliminată pentru viitor deschizînd un cont la altă bancă pe numele lui Edward Hyde însuși, dar după ce am imprimat scrisului meu o aplecare înapoi și mi-am prevăzut astfel dublura cu o semnătură am crezut că nu mă mai poate atinge fatalitatea.

Cu vreo două luni înainte de uciderea lui sir Danvers, ieșisem pentru una dintre aventurile mele; mă înapoiasem la o oră tîrzie și mă deșteptai a doua zi în pat cu niște senzații ciudate. În zadar mă uitam în juru-mi; în zadar vedeam mobila cuviincioasă și dimensiunile înalte ale camerei mele din scuar; în zadar recunoșteam desenul și coloritul perdelelor de la căpătîiul meu și linia patului meu de mahon; ceva îmi tot spunea stăruitor că nu mă aflam unde mă aflam, că nu mă trezisem acolo unde păream să mă aflu, ci în odăița din Soho, unde obișnuiam să dorm în trupul lui Edward Hyde. Am zîmbit în mine și, conform stilului meu psihologic, am început să scrutez leneș elementele acestei iluzii, lunecînd iar la răstimpuri în moleșeala plăcută a somnolenței matinale. Cînd deodată, într-una dintre clipele mai treze, îmi căzură ochii asupra mîinii mele. Dar mîna lui Henry Jekyll (după cum adesea remarcai tu) era o mînă profesională; ca formă și dimensiuni, o mînă de medic: mare, fermă, albă și plăcută. Mîna pe care o vedeam acum destul de limpede, în lumina galbenă a unei dimineți din centrul Londrei, mîna pe care o vedeam zăcînd pe jumătate încleștată pe așternutul patului era uscățivă, vînoasă și noduroasă, de o paloare sumbră și umbrită gros cu peri negri. Era mîna lui Edward Hyde.

Trebuie să mă fi holbat la ea vreo jumătate de minut — cufundat cum eram doar în buimăceala uimirii — înainte de a mi se trezi în piept teroarea, brusc și răscolitor ca explozia talgerelor într-o orchestră, apoi am țîșnit din pat și m-am năpustit la oglindă. În fața priveliștii ce mă întîmpină mi se subție și-mi îngheță sîngele în vine.

Da, mă culcasem Henry Jekyll și mă trezisem Edward Hyde. Cum se putea explica asta? mă întrebam. Și apoi — zguduit de o nouă spaimă — cum era de remediat?

Trecuse o bună parte a dimineții; servitorii erau cu toții în picioare; toate substanțele pentru prepararea poțiunii mele erau în cabinet — un drum lung de unde mă aflam încremenit de groază: două șiruri de scări prin coridorul din dos, trecerea curții deschise și străbaterea amfiteatrului de anatomie. Aș fi putut să-mi acopăr fața, dar la ce bun, cînd nu eram în stare să ascund schimbarea în statura mea? Apoi mă copleși o dulce ușurare cînd îmi amintii că servitorii erau obișnuiți cu trecerile pe-acolo ale celui de-al doilea eu pe care-l aveam. Curînd fui îmbrăcat în haine cît mai potrivite cu putință și străbătui repede casa — Bradshaw holbîndu-se la mine și trăgîndu-se înapoi cînd văzu pe mister Hyde la o asemenea oră și în asemenea costum ciudat —, iar zece minute mai tîrziu doctorul Jekyll se înapoiase la propria-i înfățișare și, cu fruntea înnegurată, se așeza la masă pentru a părea că ia micul dejun.

Numai de mîncat nu-mi ardea. Acest inexplicabil accident, această reversiune a experienței mele anterioare părea, precum degetul pe peretele din Babylon, să însemne primele litere ale sentinței mele de condamnare, și am început să reflectez mai serios ca oricînd pînă atunci la efectele și posibilitățile dublei mele existențe. Acea parte din mine pe care aveam puterea s-o proiectez în afară fusese recent mult exercitată și alimentată; mi se păruse în ultimul timp că trupul lui Edward Hyde crescuse în statură; parcă (atunci cînd purtam această formă) aș fi fost conștient de un flux mai generos al sîngelui și începui să iscodesc o primejdie: de avea să se prelungească mult această desfășurare, cumpăna firii mele ar putea fi permanent răsturnată, puterea schimbării voluntare s-ar pierde și caracterul lui Edward Hyde ar putea deveni al meu irevocabil. Efectul poțiunii nu se arătase totdeauna egal. Cîndva, la începutul acestor aventuri, îmi dăduse greș pe de-a-ntregul; de atunci fusesem de mai multe ori obligat să dublez, iar o dată, cu un imens risc al morții, să triplez doza și aceste rare incertitudini fuseseră singurele care aruncaseră pînă atunci o umbră asupra satisfacției mele. Acum totuși, în lumina accidentului din această dimineață, ajunsei să observ că, de unde la început greutatea fusese să mă debarasez de corpul lui Jekyll, în ultimul timp, treptat, dar hotărît, ea se mutase de partea cealaltă. Totul, așadar, părea să indice faptul că încetul cu încetul pierdeam stăpînirea eului meu mai bun și că deveneam încetul cu încetul una cu al doilea, cu cel rău.

Între acestea două am simțit atunci că trebuie să aleg. Cele două firi ale mele aveau în comun memoria, dar toate celelalte facultăți erau cît se poate de inegal împărțite între ele. Jekyll (care era compozit) — cînd cu cele mai senzitive percepții, cînd cu cîte o poftă avidă — se proiecta în plăcerile și aventurile lui Hyde și se împărtășea din ele, dar lui Hyde îi era indiferent Jekyll sau nu și-l amintea decît așa cum banditul din munți își amintește caverna ce-i slujește de adăpost cînd e urmărit. Jekyll avea mai mult decît interesul unui tată, Hyde mai mult decît indiferența unui fiu. A-mi lega soarta exclusiv de Jekyll însemna să renunț pentru totdeauna la acele pofte cărora de mult le cedasem în taină și cărora, în ultimul timp, începusem să nu le mai opun nici o rezistență. A mi-o lega exclusiv de Hyde însemna să renunț pentru totdeauna la o mie de interese și de aspirații și să rămîn dintr-o dată și pentru totdeauna disprețuit și lipsit de prieteni. Tîrgul poate părea inegal, dar mai era o considerație care atîrna în cumpănă : pe cînd Jekyll ar fi suferit cumplit în flăcările abstinenței, Hyde nici măcar n-ar fi fost conștient de tot ce pierduse. Stranii precum îmi erau împrejurările, termenii acestui conflict sînt totuși la fel de vechi și de banali precît e omul ; mai aceleași imbolduri și rețineri trag la sorți destinul fiecărui păcătos ispitit și temător. Și s-a întîmplat cu mine ce se întîmplă cu o atît de vastă majoritate a semenilor mei : am ales partea mai bună și mi-a lipsit tăria de a stărui în ea.

Da, l-am preferat pe doctorul vîrstnic și nesatisfăcut, înconjurat de prieteni și cu aspirații oneste, și mi-am luat cu hotărîre rămas bun de la libertate, de la relativa tinerețe, pasul sprinten, impulsurile subite și plăcerile secrete de care mă bucurasem sub deghizarea lui Hyde. Poate că am făcut această alegere cu o inconștientă rezervă, căci la casa din Soho n-am renunțat, nici n-am distrus hainele lui Edward Hyde, care continuau să-mi stea la îndemînă în cabinetul meu. Timp de două luni am rămas totuși credincios hotărîrii luate ; timp de două luni am dus o viață de o severitate cum n-o mai atinsesem niciodată mai înainte și m-am bucurat de compensațiile unei conștiințe aprobatoare. Dar în cele din urmă, cu trecerea vremii, a început a păli vivacitatea îngrijorării mele ; laudele conștiinței au devenit ceva de la sine înțeles ; am început să fiu torturat de pofte și de disperate lupte lăuntrice, iar în cele din urmă, într-un acces de slăbiciune morală, am combinat iarăși băutura transformatoare și am înghițit-o.

Atunci cînd un bețiv raționează cu sine însuși asupra viciului său, nu cred că o dată la cinci sute de cazuri el este impresionat de primejdiile ce-l pasc din pricina abrutizatei

sale nesimţiri fizice; nici eu, oricît de îndelung reflectasem la situaţia mea, nu recunoşteam îndeajuns completa nesimţire morală şi promptitudinea la rău, care erau trăsăturile conducătoare ale lui Edward Hyde. Totuşi prin acestea am fost pedepsit. Demonul meu fusese multă vreme închis în cuşcă; ieşind, răgea dezlănţuit. Eram conştient, încă în timp ce-mi sorbeam poţiunea, de o şi mai neînfrînată şi mai furioasă înclinare la rău. Aceasta va fi fost, presupun, cea care a stîrnit în sufletul meu furtuna de iritaţie care m-a cuprins la auzul frazelor cuviincioase ale nefericitei mele victime; declar, cel puţin în faţa lui Dumnezeu, că nici un om cu mintea întreagă nu se putea face vinovat de acea crimă pentru o atît de lamentabilă pricină şi că, lovind, nu eram mai rezonabil decît un copil bolnav care ar sparge o jucărie. Dar eu lepădasem de bunăvoie toate instinctele compensatoare graţie cărora chiar şi cei mai răi dintre noi, umblînd printre tentaţii, păstrează oarecare echilibru — şi în cazul meu a fi tentat însemna a cădea.

Într-o clipită s-a trezit în mine duhul infernului şi s-a dezlănţuit. Cu frenezie şi încîntare, am zdrobit corpul care nu opunea nici o rezistenţă, delectîndu-mă cu fiece lovitură, şi abia cînd prinse a se înfiinţa oboseala, la apogeul delirului meu, mi-a fulgerat inima un fior rece de spaimă. O ceaţă s-a risipit; mi-am văzut viaţa primejduită şi am fugit din locul acestei dezlănţuiri, încă exaltat şi tremurînd totodată, cu voluptatea de a face rău satisfăcută şi stimulată, cu pofta de a trăi exacerbată la culme. Am alergat spre casa din Soho şi, ca o măsură de siguranţă în plus, mi-am distrus hîrtiile; de acolo am pornit prin străzile luminate de felinare, cu aceeaşi exaltare divizată, contemplîndu-mi cu maliţioasă plăcere crima, plănuind uşuratic altele pentru viitor — şi totuşi zorind înainte şi totuşi ciulind urechea în urmă-mi, aşteptînd mereu să aud paşii răzbunători.

Hyde avea pe buze un cîntec pe cînd combina elementele poţiunii sale, iar sorbind-o închina pentru cel răpus. Nici nu se potoliseră durerile transformării, că Henry Jekyll, vărsînd lacrimi de gratitudine şi remuşcare, căzuse în genunchi, înălţînd rugăciuni fierbinţi. Vălul îngăduinţei cu sine se sfîşiase de sus pînă jos. Îmi revedeam viaţa în întregul ei, o urmăream începînd din zilele copilăriei, cînd mă dusese de mînă tata, şi de-a lungul străduinţelor pline de abnegaţie ale vieţii mele profesionale, ca să ajung iarăşi şi iarăşi, cu acelaşi sentiment al irealului, la blestematele orori ale acelei seri. Îmi venea să strig cu glas tare; încercam, în plîns şi rugăciune, să înăbuş mulţimea de imagini şi zgomote hidoase ce-mi roiau în amintire, vrăjmaşe, şi, totodată, printre implorări, faţa hîdă a nelegiuirii mele mă privea ţintă în adîncul sufletului.

Cînd acuitatea remuşcării începu a se potoli, îi urmă un sentiment de bucurie. Problema conduitei mele era rezolvată. Hyde nu mai era posibil de aci înainte; de voie ori de nevoie, eram acum redus la partea mai bună a existenţei mele; şi, o, cum jubilam la acest gînd! cu cîtă umilinţă încuviinţam să îmbrăţişez din nou restricţiile unei vieţi fireşti! cu ce sinceră renunţare am încuiat poarta pe care atît de des ieşisem şi venisem şi am striivit sub călcîie cheia!

În ziua următoare, sosi ştirea că asasinatul fusese descoperit, că vina lui Hyde apărea flagrantă în ochii lumii şi că victima era un bărbat bucurîndu-se de o înaltă preţuire în societate. Fusese deci nu numai o crimă, ci şi o nebunie tragică. Cred că eram bucuros să ştiu asta, să-mi ştiu impulsurile bune astfel fortificate şi apărate prin spaimele eşafodului. Jekyll îmi era acum citadela de refugiu; o clipă să fi scos capul Hyde, şi mîinile tuturora s-ar fi ridicat să-l prindă şi să-l doboare. Mi-am propus ca prin conduita mea viitoare să-mi răscumpăr trecutul şi pot spune cinstit că această hotărîre a rodit unele lucruri bune. Ştii şi tu cît de serios, în ultimele luni ale anului trecut, m-am ostenit să alin suferinţa; ştii că mult a fost făcut pentru alţii şi că pentru mine zilele se scurgeau calme, aproape fericite. Nici n-aş putea spune că mă plictisea această viaţă binefăcătoare şi nevinovată; cred, dimpotrivă, că, pe zi ce trecea, mă bucuram mai desăvîrşit de ea. Dar tot mai eram blestemat cu dualitatea tendinţelor mele şi, cînd se uzară zgrunţurii căinţei, partea cea josnică, atît de îndelung deprinsă că-i cedez şi atît de recent înlănţuită, prinse a geme după libertate. Nu că aş fi visat să-l reînviu pe Hyde, doar gîndul la una ca asta mă speria nebuneşte; nu, ci în propria-mi persoană eram, o dată mai mult, ispitit să bagatelizez glasul conştiinţei; şi, ca un om obişnuit care păcătuieşte în taină, am căzut în cele din urmă pradă ispitei.

Vine un sfîrşit pentru toate cele, cea mai cuprinzătoare măsură se umple pînă la urmă, şi această scurtă condescendenţă faţă de răul din mine mi-a distrus pînă la sfîrşit echilibrul sufletului. Totuşi nu eram alarmat; căderea părea firească — era ca o revenire la zilele de demult, dinainte să-mi fi făcut descoperirea. Într-o zi limpede, frumoasă de ianuarie, cu umezeală pe jos, dar de loc înnorată, aerul în Regent's Park fiind plin de ciripeli de iarnă şi îndulcit de miresme primăvăratice, şedeam la soare pe o bancă. Animalul din mine lingea resturile ce i le oferea amintirea. Spiritul, niţel somnoros, făgăduia penitenţă pentru mai tîrziu, dar încă nu se lăsa convins s-o înceapă. La urma urmei — reflectam —, eram ca şi semenii mei, apoi zîmbeam asemuindu-mă cu alţii, comparînd bunăvoinţa mea activă cu delăsarea lor leneşă şi crudă. Şi chiar în clipa acestui gînd de lăudăroasă înfumurare m-a cuprins un

rău — un fel de leşin, o greaţă oribilă şi nişte fiori ca în ceasul morţii. A trecut şi m-a lăsat sfîrşit, şi apoi, cînd la rîndul ei a cedat şi sfîrşeala, am început să-mi dau seama de o schimbare în climatul gîndirii mele: o mai mare îndrăzneală, un dispreţ al primejdiei, o desprindere din legăturile obligaţiilor puneau stăpînire pe spiritul meu. Mi-am coborît privirea — hainele atîrnau fără formă pe trupul meu scăzut, mîna ce mi se odihnea pe genunchi era vînoasă şi plină de păr. Încă o dată devenisem Edward Hyde. Cu o clipă mai înainte mă bucuram de respectul oamenilor, de dragostea lor, de avere, mă aştepta masa pusă în sufrageria casei mele, iar acum eram prada tuturora, hăituit, fără adăpost, un ucigaş notoriu, menit ştreangului.

Simţeam că-mi pierd judecata; dar ea nu mă părăsi cu totul. Am observat, ca şi în alte rînduri, că, în cel de-al doilea caracter ce-l întrupam, însuşirile mele păreau pînă la un punct sporite, spiritul meu mai încordat şi mai elastic totodată; aşa se întîmplă că, acolo unde Jekyll poate ar fi dat greş, Hyde fu la înălţimea clipei. Elementele pentru poţiune se găseau într-unul dintre dulapurile cabinetului meu; cum puteam să le obţin? Asta era problema pe care (zdrobindu-mi tîmplele în mîini) mă străduiam s-o rezolv. Poarta laboratorului o încuiasem. Dacă încercam să intru prin casă, chiar servitorii mei aveau să mă ducă la spînzurătoare. Mi-am dat seama că trebuia să mă folosesc de mîna altuia — şi m-am gîndit la Lanyon. Cum puteam să ajung la el? Cum puteam să-l conving? Presupunînd că scăpam de-o arestare pe stradă, cum puteam să ajung în prezenţa lui? Şi cum, cum era cu putinţă ca un vizitator necunoscut şi respingător ca mine să-l determine a cotrobăi prin cabinetul de lucru al colegului său, doctorul Jekyll? Mi-am amintit apoi că de la personajul meu iniţial îmi rămăsese ceva: scrisul doctorului Jekyll îl stăpîneam — şi, odată aprinsă această scînteie, calea ce trebuia s-o urmez s-a luminat de la un capăt la altul.

Aşadar, mi-am aranjat hainele pe cît am putut şi oprind un cupeu care trecea l-am îndreptat către un hotel din Portland Street, al cărui nume s-a întîmplat să mi-l amintesc. La apariţia mea (într-adevăr destul de caraghioasă, oricît de tragic era destinul ce-l acopereau acele veşminte), vizitiul nu-şi putu stăpîni rîsul. Mi-am scrîşnit dinţii spre el, într-o năvală de furie drăcească, şi rîsul i s-a veştejit pe chip — din fericire pentru el, dar şi mai mult pentru mine, căci cu o clipă mai tîrziu cu siguranţă că l-aş fi smuls de pe capră. La han, cînd am intrat, am privit în juru-mi cu o faţă atît de sinistră încît oamenii din personal au început să tremure; o privire n-au schimbat în prezenţa mea, ci servili mi-au acceptat ordinele, m-au condus la o cameră şi acolo mi-au adus cele nece-

sare pentru scris. Hyde încolțit de primejdia morții era o creatură nouă pentru mine; zguduit de-o mînie extraordinară, într-o tensiune gata de-a ucide, jinduind cu voluptate să stîrnească suferință Dar aceeași creatură era și vicleană; își stăpîni furia cu o mare încordare a voinței; își alcătui cele două scrisori importante, una către Lanyon și una către Poole; și pentru a avea dovada expedierii lor, le trimise cu indicația de a fi date la poștă recomandat. De aci înainte a șezut toată ziua lîngă foc în acea cameră rozîndu-și unghiile; acolo a dejunat, singur cu temerile lui, văzînd cum pe omul ce-l servea îl treceau fiori de groază privindu-l. Iar acea cameră el o părăsi după ce se lăsase pe deplin întunericul și porni, așezat într-un colț de cupeu, să colinde străzile orașului. El — spun — nu pot spune eu. Acea odraslă a infernului n-avea nimic omenesc, nimic nu trăia în el decît spaima și ura. Și cînd în cele din urmă, gîndind că va fi devenit suspect vizitiului, renunță la cupeu și, îmbrăcat în hainele lui caraghios de nepotrivite, se aventură pe jos prin mijlocul trecătorilor nocturni — obiect flagrant menit să atragă atenția —, doar acele două josnice patimi se dezlănțuiau în sine-i ca o furtună. Umbla repede, gonit de spaimele sale, bombănind pentru sine, furișîndu-se prin căile mai puțin frecventate, numărînd minutele care-l mai despărțeau de miezul nopții. Într-un rînd i-a vorbit o femeie, oferind să-i vîndă, pare-mi-se, o cutie cu chibrituri. A lovit-o în față și a fugit.

Cînd mi-am revenit, în casa lui Lanyon, groaza vechiului meu prieten poate că m-a impresionat întrucîtva — nu știu; în tot cazul, n-a fost decît o picătură în ocean față de oroarea ce mi-o inspira amintirea orelor precedente. Se abătuse asupra-mi o schimbare: nu spaima de spînzurătoare mă tortura acum, ci groaza de a fi Hyde. Am primit condamnarea lui Lanyon oarecum ca-n vis; oarecum ca în vis am ajuns înapoi în casa mea și m-am culcat în patul meu. Am dormit, după istovirea acelei zile, un somn irezistibil, profund, pe care nici coșmarurile ce mă frămîntau nu erau în stare să-l întrerupă. M-am trezit dimineața cutremurat, slăbit, totuși împrospătat. Încă mai uram bruta ce zăcea în mine și mă temeam de ea; firește, nu uitasem teribilele primejdii din ajun, dar mă înapoiasem, eram iarăși acasă la mine și aproape de leacurile mele; și gratitudinea de a mă vedea salvat îmi lumina atît de puternic inima încît aproape că semăna cu flacăra unei nădejdi.

Pășeam agale prin curte, după micul dejun sorbind cu plăcere răcoarea aerului, cînd se abătură din nou asupră-mi acele senzații de nedescris care vesteau metamorfoza; și abia avui timp să ajung în adăpostul cabinetului meu, că mă și încinseră și înghețară iarăși patimile lui Hyde. Fu nevoie cu acest prilej de o doză dublă pentru a mă readuce la eul meu propriu;

și — vai! — șase ore mai tîrziu, pe cînd stam și mă uitam mîhnit în flăcările focului, durerile se întoarseră și trebui iarăși să-mi administrez poțiunea. Pe scurt, începînd din acea zi, se părea că doar printr-un mare efort, asemănător cu al unei gimnastici, și numai sub stimularea imediată a mixturii, mai eram în stare să port înfățișarea lui Jekyll. La toate ceasurile din zi și din noapte eram apucat de fiorul prevestitor; și mai cu seamă dacă dormeam sau chiar dacă dormitam o clipă în scaunul meu mă trezeam totdeauna ca Hyde. Sub tensiunea acestei osînde necontenit suspendată deasupră-mi și din pricina lipsei de somn la care mă condamnai de aci înainte (dincolo de ceea ce crezusem cu putință pentru un om) am devenit o făptură roasă și epuizată de febră, cu trupul și cu mintea tînjind de slăbiciune și preocupată de un singur gînd: oroarea de celălalt eu al meu. Dar după ce dormeam sau cînd puterea medicamentului se epuiza, săream aproape fără tranziție (chinurile transformării devenind zilnic mai neînsemnate) în posesia unei închipuiri din care se revărsau imagini de groază, a unui suflet în care fierbeau uri nemotivate și a unui trup ce nu părea îndeajuns de viguros pentru a conține energiile frenetice ale vieții. Puterile lui Hyde păreau să fi crescut odată cu lîncezeala lui Jekyll. Și cert e că ura ce-i diviza acum era egală de fiece parte. La Jekyll ea traducea un instinct de conservare. Văzuse acum deplina monstruozitate a acelei făpturi care împărțea cu el unele fenomene de conștiință și îi era geamăn întru moarte; și dincolo de aceste legături de comuniune, care în ele însele alcătuiau partea cea mai cumplită a suferinței sale, se gîndea la Hyde, în ciuda energiei lui vitale, ca la ceva nu numai infernal, ci și ne-organic. Acesta era lucrul revoltător: balele iadului să articuleze strigăte și glasuri; pulberea amorfă să gesticuleze și să păcătuiască, ceea ce era mort și n-avea formă să uzurpe funcțiile vieții. Și încă și asta: că acel răzvrătit odios era legat de el mai îndeaproape decît o soție, mai aproape decît ochii din cap; că zăcea încuiat în carnea sa, unde îl auzea mormăind și-l simțea luptîndu-se a se naște; și că în orice ceas de slăbiciune și încredere dăruită somnului lua precădere asupră-i și-l înlătura din viață.

Ura lui Hyde față de Jekyll era de alt ordin; spaima sa de spînzurătoare îl mîna mereu să se sinucidă temporar, înapoindu-se la condiția subordonată, de parte în loc de persoană; dar el detesta această necesitate, detesta depresiunea în care căzuse Jekyll acum și-i purta ranchiună pentru repulsia cu care era privit. De aici farsele de maimuță pe care mi le juca, mîzgălind cu scrisul meu blasfemii pe filele cărților mele, arzînd scrisorile și distrugînd portretul tatălui meu. De fapt, să nu fi fost frica lui de moarte, de mult s-ar fi distrus pe sine numai ca să mă includă și pe mine în această distrugere. Dar

ataşamentul lui de viaţă e uluitor ; merg şi mai departe : eu, care simt scîrbă şi un frig pînă în oase numai gîndindu-mă la el, atunci cînd îmi amintesc abjecţia şi patima ataşamentului său şi cînd ştiu cît se teme de puterea mea de a-l desfiinţa prin sinucidere, sînt în stare să-l compătimesc din inimă.

Este inutil şi prea cumplit mă zoreşte timpul ca să prelungesc această descriere ; nimeni n-a suferit vreodată asemenea tortură — ajunge să spun atît ; şi totuşi, chiar şi acesteia, obişnuinţa i-a adus — nu, nu uşurare — o anumită insensibilizare a sufletului, o anumită acceptare din deznădejde ; şi pedeapsa mea ar fi putut continua cu anii de nu s-ar fi abătut acum o ultimă calamitate, care m-a despărţit în chip definitiv de propria mea faţă şi fire. Aprovizionarea mea cu sărurile necesare, care niciodată n-au fost reînnoite, a început să descrească. Am trimis după o nouă provizie şi am făcut amestecul ; a urmat fierberea, apoi prima schimbare a coloritului, dar a doua nu ; am băut poţiunea şi a rămas fără efect. Vei afla de la Poole cum am pus să se scotocească prin toată Londra ; în zadar ; iar acum sînt convins că cea dintîi provizie a fost impură şi că acest necunoscut element impur era cel care da eficacitate mixturii.

A trecut aproximativ o săptămînă şi sfîrşesc acum această relatare sub influenţa ultimului praf dintre cele vechi. Aceasta este deci ultima oară (de nu se întîmplă un miracol) că Henry Jekyll poate gîndi propriile-i gînduri şi vedea în oglindă propria-i faţă — cît de trist schimbată ! Şi nici nu trebuie să zăbovesc prea mult a-mi încheia scrisul ; căci dacă povestirea mea s-a sustras pînă acum distrugerii, aceasta numai printr-o mare prudenţă şi mult noroc. De mă cuprinde agonia transformării în timp ce scriu aceasta, Hyde o va sfîşia în bucăţi, dar de va fi trecut cîtva timp după ce o voi fi pus bine egoismul şi oportunismul său, care-s uluitoare, o vor salva probabil o dată mai mult de efectele furiei sale de maimuţă. Într-adevăr, blestemul ce ne paşte pe amîndoi îndeaproape l-a şi schimbat şi zdrobit. Peste o jumătate de ceas, cînd voi fi reintegrat iarăşi şi pentru totdeauna acea personalitate detestată, ştiu cum voi şedea cutremurîndu-mă şi plîngînd în scaunul meu sau voi continua, în cea mai încordată şi înspăimîntată exacerbare a auzului, să măsor cu pasul această odaie (ultimul meu refugiu pe pămînt), ciulind urechea la fiece zgomot ameninţător. Va muri Hyde pe eşafod ? Sau va găsi curajul să se elibereze în ultimul moment ? Dumnezeu ştie ; eu unul am scăpat de grijă : acum e adevăratul meu ceas al morţii, şi ceea ce va să urmeze priveşte pe un altul. Cu aceasta dar pun jos condeiul şi, urmînd să-mi pecetluiesc spovedania, închei viaţa nefericitului Henry Jekyll.

— SFÎRŞIT —

Modelarea mileniului III

CÎND ENERGIA TERMONUCLEARĂ VA FI ÎMBLÎNZITĂ

Dr. docent LICINIU IOAN CIPLEA

RECONDIȚIONAREA ATMOSFEREI PLANETARE

Studiind atmosferele planetelor Marte și Venus, observăm că oxigenul, chiar dacă există, nu este în cantități suficiente pentru viață. N-ar fi rațional să ne închipuim că l-am putea transporta de pe Pămînt. Mai întîi pentru că acest transport ar costa foarte mult, iar apoi ar trebui să umplem tot cu oxigen golul lăsat în atmosfera terestră. Pentru formarea și recondiționarea atmosferelor planetare s-au preconizat însă alte metode:

— acolo unde există o atmosferă, dar care din punct de vedere chimic are caracter reducător (amoniac, metan, bioxid de carbon sau alte hidrocarburi), ar putea să trăiască microorganisme anaerobe, capabile totuși de fotosinteză. Prin fotosinteză s-ar elibera oxigenul conținut în bioxidul de carbon, s-ar oxida amoniacul și hidrocarburile și ar mai rămîne eventual un exces de oxigen, pe lîngă apa și azotul format;

— dacă nu există atmosferă sau dacă bioxidul de carbon din atmosfera existentă se află în cantități insuficiente, atunci nu rămîne decît posibilitatea mobilizării oxigenului conținut în combinațiile solide, adică în oxizii, carbonații, fosfații, silicații și alți compuși oxigenați ce formează rocile planetelor respective. Atunci cînd iradierea solară este puternică (ca în cazul planetelor inferioare), razele solare ar putea fi concentrate cu ajutorul unor oglinzi concave asupra rocilor pentru a produce dezagregarea lor chimică și eliberarea oxigenului. O altă alternativă este aceea a utilizării energiei termonucleare pentru efectuarea aceleiași dezagregări chimice.

Metoda biologică de formare a atmosferelor, sau mai bine zis de recondiționare a lor, este îngrădită de mulți factori. În primul rînd, este necesar ca pe planeta respectivă să existe deja o atmosferă, fie ea chiar cu caracter reducător. În al doilea rînd, compoziția ei trebuie să permită viața microorganismelor anaerobe, capabile de fotosinteză. În același sens, trebuie să conlucreze și condițiile fizice: temperatură, presiune, umiditate etc. N-ar fi exclus ca asemenea microorganisme să nu existe încă pe Pămînt și va fi deci necesar și un efort biologic pentru crearea unor noi specii de microorganisme potrivite pentru această misiune. Pînă atunci însă

este necesar ca şi biochimia moleculară să dobîndească succese hotărîtoare în dirijarea codului genetic. În orice caz, această metodă — chiar declanşată în condiţii optime — ar necesita perioade de timp de ordin geologic pentru a da rezultate satisfăcătoare. Or, omenirea este mai grăbită şi probabil că va recurge la metode mai rapide spre a recondiţiona atmosferele planetare sau spre a le crea, acolo unde nu există. În faţa necesităţii de a-şi asigura aerul respirabil pe planetele şi pe celelalte obiecte cosmice susceptibile a fi locuite, desigur că nu vor fi ocolite metodele mai brutale de dezagregare a rocilor.

Descompunerea pirogenetică a rocilor promite să fie o metodă foarte eficace de eliberare a oxigenului. La suprafaţa Pămîntului şi a altor obiecte cosmice de interes în cadrul acţiunilor spaţiale, abundenţa oxigenului este de circa 50% (în oxizi, silicaţi, fosfaţi, sulfaţi etc.). Deci materia primă pentru obţinerea oxigenului va fi aflată în cantitate suficientă pe toate planetele şi pe toţi sateliţii lor. Va fi necesară numai energia calorică pentru dezagregare.

Ştiind că, în atmosfera Pămîntului, pentru fiecare centimetru pătrat al solului terestru revin circa 250 g de oxigen şi că energiile de formare a rocilor ce conţin acest element sînt în jur de 970 kcal pe moleculă gram de oxigen, respectiv 7 300 kcal pe kilogram de oxigen, putem calcula uşor care ar fi consumul de energie pentru formarea — pe fiecare planetă — a unei atmosfere cu 250 g de oxigen pe centimetru pătrat de suprafaţă. Rezultatele sînt date în tabelul 2.

CONSUMUL ENERGETIC LA FORMAREA ATMOSFEREI

Planeta	Oxigen necesar; grame	Energie necesară; kcal	Timp de iradiere; ani	Fracţiunea din rezerva de hidrogen
Mercur	$5,4 \times 10^{19}$	$39,4 \times 10^{19}$	20	$1,56 \times 10^{-10}$
Venus	$3,03 \times 10^{20}$	$22,1 \times 10^{20}$	100	$4,9 \times 10^{-10}$
Terra	$3,37 \times 10^{20}$	$24,6 \times 10^{20}$	200	$5,0 \times 10^{-10}$
Marte	$9,3 \times 10^{19}$	$67,9 \times 10^{19}$	420	$8,9 \times 10^{-11}$
Jupiter	$4,2 \times 10^{22}$	$30,7 \times 10^{22}$	5 420	$9,1 \times 10^{-12}$
Saturn	$2,9 \times 10^{22}$	$21,9 \times 10^{22}$	18 600	$5,7 \times 10^{-10}$
Uranus	$5,4 \times 10^{21}$	$39,1 \times 10^{21}$	73 000	$1,6 \times 10^{-11}$
Neptun	$5,2 \times 10^{21}$	$38,0 \times 10^{21}$	172 000	$1,3 \times 10^{-11}$
Pluto	$8,4 \times 10^{19}$	$61,3 \times 10^{19}$	330 000	$4,0 \times 10^{-11}$

Cunoscînd energia solară interceptată de planete şi considerînd o utilizare de 1% pentru producerea oxigenului, putem calcula timpul necesar razelor concentrate în oglinzi ca să descompună rocile spre a pune în libertate oxigenul. Tot aşa se poate calcula şi fracţiunea din rezerva de energie termonucleară a planetei — cu randament superior — care ar putea da acelaşi rezultat.

Din datele tabelului 2 se poate observa că timpul de iradiere este foarte ridicat, mai ales pentru planetele mari, situate mai departe de Soare. Dimpotrivă, fracțiunea din rezerva de energie termonucleară care ar trebui să fie consumată pentru această operație este neglijabilă la toate nivelele planetare.

Spre a ne face o idee mai justă asupra acestei acțiuni, introducem în socoteală și cantitatea de oxigen necesară pentru oxidarea componenților reducători din atmosfera preexistentă pe planetă. Cantitatea respectivă este destul de mare dacă ne gîndim la Jupiter sau Saturn. Apoi, nu știm dacă pătura atmosferică cu 250 g de oxigen pe centimetru pătrat va fi satisfăcătoare în condițiile gravitaționale de pe planetele mari. Ambele corecții fiind în plus, înseamnă că timpul de iradiere ar crește peste ordinul zecilor de mii de ani la marile planete. Din această cauză reies cu mai multă pregnanță avantajele utilizării energiei termonucleare, care — sub formă explozivă — ar putea reduce la perioade infime întregul timp al procesului, dacă se stabilesc și condițiile de echilibru chimic ireversibil (în sensul stabilizării oxigenului degajat).

CORECTAREA DEFICITULUI TERMIC

Faptul că planetele au rezerve substanțiale de hidrogen ne arată că, în principiu, este posibil ca prin energia termonucleară să se creeze condiții termice satisfăcătoare în așezările omenești de pe alte planete sau sateliți. Probabil că aceasta va fi soluția de tranziție în prima etapă a stăpînirii acelor obiecte cosmice.

Homo oeconomicus nu se va putea însă mulțumi cu o asemenea soluție. Într-adevăr, ce rost are să-ți cheltuiești rezervele de hidrogen ale planetei atîta timp cît cantități enorme de hidrogen sînt „arse" în Soare, și energia rezultantă se revarsă ca o adevărată hemoragie radiantă în spațiul cosmic. Planetele și sateliții lor interceptează o cantitate infimă din această energie. Se pune deci cu insistență problema unei utilizări mai raționale a energiei solare și, în speță, captarea ei cu eficiență superioară pe planetele deficitare din punct de vedere termic.

Soluția cea mai simplă este de a apropia de Soare planetele cu deficit energetic. De fapt, loc se găsește și mai aproape de astru, iar operația n-ar necesita (din punct de vedere teoretic) o cheltuială de energie, deoarece planetele respective se află pe orbite cu energie potențială superioară, ele fiind așezate mai departe de Soare.

O altă variantă pentru interceptarea unei cantități mai mari din energia solară este mărirea suprafeței planetei în raport cu masa ei, lucru care nu se poate face decît prin schimbarea formei. Să urmărim în fig. 1 raportul

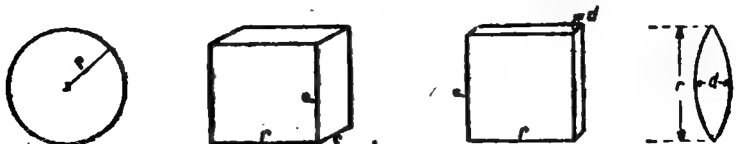

Fig. 1 Raportul suprafață-volum

dintre suprafaţa şi masa unora dintre cele mai obişnuite forme solide.

În cazul sferei, suprafaţa sa este:

$$4r^2,$$

iar volumul

$$\frac{4r^3}{3}$$

Raportul dintre suprafaţă şi volum va fi 3/r, ceea ce înseamnă că el va fi cu atît mai dezavantajos cu cît obiectul este mai mare.

În cazul cubului, suprafaţa este :

$$6r^2,$$

iar volumul

$$r^3.$$

Raportul dintre suprafaţă şi volum va fi 6/r, deci mai avantajos ca în cazul sferei, dar şi el va scădea cu creşterea dimensiunilor obiectului.

Să considerăm acum un solid aplatizat, provenit prin strivirea pe o direcţie a unui cub. În acest caz, suprafaţa exterioară — neglijînd suprafaţa muchiilor — va fi

$$2r^2,$$

iar volumul

$$r^2d.$$

Raportul suprafeţei faţă de volum este 2/d, deci nu mai depinde de dimensiunile mari ale obiectului, ci numai de grosimea sa d. Cu cît d va fi mai mic, cu atît raportul dintre suprafaţă şi volum va fi mai mare. Deci două planete de volum egal, dar una cu formă sferică şi alta cu formă de disc, vor avea un raport al suprafeţei faţă de volum diferit în favoarea celei discoidale.

RESTRUCTURAREA SISTEMULUI PLANETAR

Soluţionarea problemei termice ne duce deci în mod forţat la o restructurare a sistemului planetar. Considerînd cele spuse mai înainte, rezultă că fizicienii trebuie să descopere un sistem de frînare a planetelor pe troiectoriile lor, pentru a le obliga să se apropie de Soare la o distanţă comparabilă cu a Pămîntului. Apoi va fi nevoie să descopere condiţiile de echilibru stabil a atîtor corpuri cereşti aglomerate în jurul Soarelui.

S-ar putea ca magnetohidrodinamica să găsească o soluţie pentru ambele probleme, dat fiind că Soarele este o stea magnetică şi că vîntul solar sau curenţii de plasmă similari, creaţi în mod artificial în jurul planetelor, ar putea asigura interacţiunea magnetică suficientă pentru scopul propus.

Paralel cu această etapă a restructurării sistemului planetar trebuie să se desfăşoare şi operaţia de restructurare a planetelor înseşi, în vederea măririi suprafeţei utile atît pentru interceptarea energiei solare cît şi pentru crearea spaţiilor de locuit. În primul rînd putem avea în vedere divizarea lor în fragmente mai mici, deoarece din formula care ne dă raportul suprafeţei faţă de volum la sferă rezultă că acesta creşte cînd raza sferei scade. Această operaţie este foarte complicată şi necesită un serios consum de energie pentru a îndepărta fragmentele rezultate unele de altele pînă la distanţa unui echilibru dinamic gravitaţional. Nu este exclus ca la această operaţie să se utilizeze forţa explozivă a energiei termonucleare.

Amintim că reducerea dimensiunilor planetelor şi inclusiv a

masei lor va avea ca efect scăderea atracției gravitaționale pe suprafața lor și deci asigurarea unor condiții de existență cît mai apropiate de ale Pămîntului.

Fărîmițarea marilor planete va duce la ridicarea totalului suprafețelor de locuit în sistemul nostru planetar și astfel va contribui la cazarea surplusului de populație de pe Pămînt. Operația poate fi urmată în sensul schimbării formei sferice a noilor obiecte cosmice cu altă formă, care să ofere un mai ridicat raport dintre suprafață și volum. Ne gîndim la formele discoidale. Prin aceasta s-ar elimina enorma masă interioară a sferelor planetare, care în mod practic nu servesc decît la generarea gravitației. S-ar ajunge deci, în sfîrșit, la forma plată a Pămîntului, ca o farfurie, așa cum și-l închipuiau grecii și alte popoare antice.

INTERVINE GRAVITAȚIA

La realizarea acestor forme aplatizate se întîmplă unele dificultăți principiale. Într-adevăr, repartiția cîmpului gravitațional în jurul acestor planete plate n-ar mai fi simetrică, așa cum este în cazul sferei pămîntești, ci la marginea lor ar apărea o componentă tangențială ce tinde să reducă structura plată la o structură sferică, cea mai echilibrată din punct de vedere gravitațional (fig. 2). Marginile noii planete ar semăna cu niște munți inaccesibili. S-ar produce și o fugă a atmosferei spre partea centrală a planetei, ceea ce ar cauza dificultăți în asigurarea oxigenului necesar vieții în regiunile marginale.

Un corectiv posibil ar fi acela de a se imprima o mișcare de rotație mai vie în jurul axei transversale. În acest fel, forța centrifugă care ar lua naștere ar anihila componenta tangențială a cîmpului gravific. Forța centrifugă ar crește cu distanța punctului considerat față de axa transversală și în același fel ar varia și componenta tangențială a cîmpului gravitațional, dar în sens opus. Totuși nu s-ar putea asigura o echilibrare perfectă, deoarece forța centrifugă crește cu distanța față de axa de rotație, pe cînd atracția gravitațională scade cu pătratul distanței

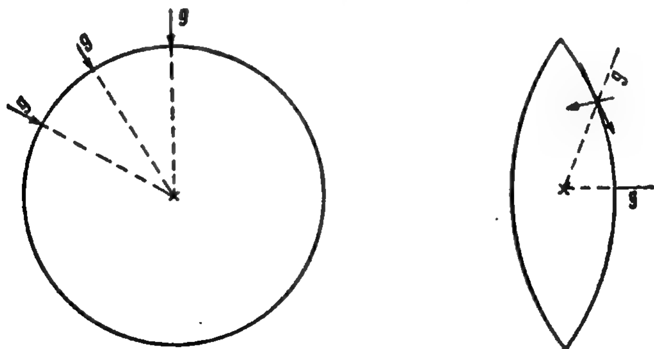

Fig. 2 Cîmpul gravitațional pe o sferă și pe o formă aplatizată

față de centrul de atracție (în realitate, raportul este mai complicat, deoarece centrul de atracție nu poate fi considerat punctiform și nici de formă sferică). Nu este însă exclus ca — în anumite limite de formă și dimensiuni — să se poată ajunge la o echilibrare suficientă a celor două forțe.

În continuarea acestei idei, o o altă soluție ar fi, spre exemplu, crearea unui sistem inelar, viteza de rotație a fiecărui inel fiind potrivită exact pentru a anihila componenta tangențială a gravitației. Un model real poate fi studiat pe inelele lui Saturn. Acest sistem inelar a fost preconizat nu numai pentru a face locuibile inelele, ci și pentru a intercepta o cantitate mai mare din radiația solară. Privit din acest punct de vedere, materialul lunar ar putea fi restructurat sub forma unui sistem inelar în jurul Pămîntului pentru a permite o iluminare mai bogată a sa, pentru o servi la instalarea centralelor energetice bazate pe convertirea energiei solare în energie electrică și pentru a servi ca o bază mai avantajoasă de plecare în transporturile cosmice.

Chiar dacă oamenii n-ar interveni activ în această restructurare a materialului lunar, unii oameni de știință ne asigură că mișcarea de rotație a Lunii se încetinește și că — după o perioadă astronomică de timp — ea va ajunge mai aproape de Pămînt și, sub influența cîmpului gravitațional terestru, se va fragmenta sub forma unor inele similare inelelor lui Saturn. Cum acest timp este foarte lung, sîntem siguri că oamenii îi vor lua-o înainte cu operația de restructurare a materialului selenar.

SPRE CIVILIZAȚII DYSON

O etapă superioară a evoluției economiei cosmice va fi atinsă prin extinderea sistemelor inelare de la nivel planetar la nivel solar, adică prin înconjurarea Soarelui cu asemenea inele subțiri de material planetar, pe care să se poată trăi în condiții satisfăcătoare. Mai departe ne putem închipui o epocă în care Soarele va fi acoperit în întregime cu o sferă materială — la o distanță convenabilă din punct de vedere al iradierii —, pe care ar putea trăi mult mai mulți oameni decît în sistemul planetar nerestructurat.

Această etapă de evoluție este cunoscută sub numele de **civilizație Dyson**, după numele fizicianului Freeman J. Dyson, care în anul 1960 a emis ipoteza existenței în Univers a unor asemenea civilizații în jurul stelelor emițătoare în infraroșu. El presupune că în alte părți ale Universului ar exista civilizații ajunse la un asemenea nivel de dezvoltare încît membrii lor au reușit să redistribuie complet materialul planetar pe o sferă în jurul Soarelui respectiv, cu o rază convenabilă, astfel ca iradierea de la sursa centrală să asigure o temperatură constantă de 200—300°K. În acest fel, energia termonucleară emisă sub formă radiantă de astru ar fi utilizată total de locuitorii acelei sfere pentru punerea în mișcare a mașinilor și pentru asigurarea unor condiții optime de viață.

Ştim însă că energia nu se poate distruge, ci doar transforma, şi de aceea, după ce ajunge la un nivel scăzut, echivalent din punct de vedere termodinamic temperaturii sferei locuite, ea va trebui să fie eliminată în spaţiul cosmic. E probabil ca această eliminare să ia forma unui flux radiant cu lungime de undă în jur de 10 microni, deci comparabilă cu lungimea de undă a radiaţiei emise de Pămînt. Emisiunea respectivă — în infraroşul îndepărtat sau eventual pe microunde — este de aşteptat să fie foarte puternică, întrucît ea trebuie să corespundă cantitativ cu energia emisă de steaua centrală.

Dyson face şi unele calcule aplicabile la sistemul nostru solar. Astfel el apreciază că restructurarea materialului din Jupiter sub forma unei sfere în jurul Soarelui la o distanţă de două unităţi astronomice, deci dublul distanţei de la Soare la Pămînt, ar necesita un consum energetic de circa 10^{44} ergi, adică tot atît cît emite Soarele în 800 de ani.

Dar să vedem acum cum ar putea rezolva problema rezerva de energie termonucleară pe care o are Jupiter. Deoarece această rezervă de energie reprezintă circa $1,3 \times 10^{44}$ ergi, înseamnă că operaţia s-ar putea efectua prin forţe interne şi, probabil, prin metode tehnice mai accesibile. Intr-adevăr, pentru a capta întreaga energie solară, aşa cum admite în calculele sale Dyson, ar trebui ca, în prealabil, să existe o „umbrelă" de dimensiuni cosmice, capabilă să intercepteze întreg fluxul radiant al Soarelui. În cazul utilizării a numai 7,8% din rezerva de energie termonucleară a lui Jupiter, operaţia ar putea fi efectuată — exploziv sau nu — eventual cu ajutorul unor efecte magnetohidrodinamice, într-un timp mult mai redus şi fără necesitatea de a capta energia solară.

Pe o asemenea sferă obţinută prin restructurarea materialului planetar al lui Jupiter se va capta întreaga energie solară, deci 4×10^{33} ergi pe secundă sau 0,5 cal pe centimetru pătrat de sferă şi pe minut. Se presupune că acest aflux energetic va fi suficient pentru ca oamenii civilizaţiei respective să-şi întreţină viaţa şi să-şi suplinească necesităţile energetice cotidiene. Restul de energie termonucleară pe care-l pot obţine din hidrogenul neconsumat rămîne disponibil pentru transporturi cosmice în afara sistemului nostru solar.

Odată cu restructurarea materialului din Jupiter, sau la un anumit interval de timp, se va proceda şi la restructurarea materialului celorlalte planete şi chiar al cometelor. Lucrul acesta nu se va face pentru consolidarea sferei, deoarece, faţă de masa lui Jupiter, masa celorlalte planete este mult mai mică, ci pentru că rotaţia celorlalte planete în jurul Soarelui ar putea induce vibraţii periculoase în sferă, fără să mai vorbim de accidentele de „circulaţie" pe care le-ar putea produce mersul zănatic al cometelor.

Calculînd grosimea acestei sfere, ea se dovedeşte a fi destul de mică, adică 2—3 metri, cu o densitate mult inferioară aceleia a materialului planetar de

la care s-a plecat. Totuşi, dată fiind atracţia gravitaţională slabă, precum şi lipsa unor eforturi deosebite, se poate admite că pe suprafaţa ei, enormă în raport cu a Pămîntului, vor putea trăi de mii de miliarde de ori mai mulţi oameni decît trăiesc în zilele noastre!

Imaginea realizării tehnice este grandioasă şi aproape incredibilă pentru majoritatea oamenilor. Cifrele sînt de asemenea fantastice. Dar trebuie să ne obişnuim cu fantasticul şi cu grandiosul realizărilor viitoare, deoarece sîntem împinşi de la spate de alte realităţi materiale. Este vorba despre explozia demografică. La o rată a creşterii de 1% pe an, o asemenea sferă de tip Dyson va fi foarte potrivită peste nu mai mult de 3 000 de ani, cînd oamenii vor avea nevoie exact de suprafaţa ei pentru a trăi. Sîntem însă convinşi că tehnica umană va ajunge la nivelul necesitat de o asemenea acţiune încă înainte de acest termen.

În numărul viitor:
PREFIGURAREA VIEŢII DE... MÎINE

TRIEST '70

VAZUT DE CORESPONDENTUL NOSTRU RÉMI-MAURE

Fondat în 1963, Festivalul de la Triest reuneşte în fiecare an sub semnul SF-ului o întinsă panoramă de filme vechi şi moderne. Pentru a 8-a lui ediţie (11—18 iulie) au fost prezente 15 ţări şi peste 60 de lungi şi scurtmetraje; ziarişti şi critici din Europa şi America s-au deplasat aici, ca şi importante personalităţi ale lumii science-fiction-ului: **Forrest J. Ackerman**, probabil cel mai mare colecţionar de SF al planetei, posesorul a cîtorva zeci de mii de volume, scriitorul englez **Brian W. Aldiss**, autorul romanelor **Non-Stop** („Fără oprire") şi **Hothause** („Sera"), **Sandro Sandrelli**, pionier al anticipaţiei italiene şi azi încă unul dintre cei mai buni specialişti ai ţării lui.

Festivalul de la Triest nu se ocupă exclusiv de SF pentru că sînt proiectate şi documentare ştiinţifice, şi pelicule experimentale; astfel, anul acesta au fost prezentate cîteva scurtmetraje făcute cu creieri electronici. Festivalul organizează de asemenea conferinţe în care autori şi cineaşti îşi expun ideile şi răspund întrebărilor, iar tehnicienii prezintă noile descoperiri cinematografice şi TV. Nici arta plastică n-a fost uitată, căci a avut loc vernisajul expoziţiei pictorului olandez **Karel Thole**, care desenează copertele revistei italiene de SF „Urania". În sfîrşit, a existat şi o piesă de anticipaţie pentru cei mici: „Una torta nel cielo" („O torţă în cer") după o carte a lui **Gianni Rodari**. Printre alte activităţi ale festivalului pomenim retrospectiva **Friedrich W. Murnau** şi a expresionismului fantastic german.

Triest este înainte de toate un banc de probă al recentelor creații cinematografice de anticipație, iar în cele ce urmează vom face o selecție după criteriile noutății, interesului și inrudirii cu science-fiction-ul. Nu vom admite decît o semiexcepție : filmul german al lui **Harald Reinl** „Erinnerungen an die Zuckunft" („Amintiri despre viitor").

Este posibil să clasăm o astfel de operă drept SF ? Ipotezele în cauză ar conveni oricărui roman al genului. E vorba de un documentar ? În măsura în care respectivele ipoteze sînt rezonabile, ceea ce nu este dovedit. Realizat după studiul omonim al lui **von Däniken** *, filmul „Erinnerungen an die Zuckunft" ne poartă de-a lungul tuturor locurilor unde ar dăinui urme ale unor civilizații superioare civilizației noastre : piramidele Egiptului, piramida din Palenque, Tiahuanaco, Insula Paștelui, Zimbabwe, grotele din Sahara etc... Șase echipe de operatori au străbătut lumea în căutarea unor documente indiscutabil foarte frumoase, uneori chiar inedite. Rezultatul este un film unic în genul său ; primul lungmetraj care tratează această temă.

Nu pretindem să polemizăm in privința temei însăși ; în schimb, transpunerea ei pentru ecran poate suscita destule rezerve. Există mai întîi o căutare a senzaționalului puțin cam prea comercială ; apropieri cel puțin imprudente sînt făcute între obiecte, sculpturi sau picturi vechi și așa-zișii omologi moderni, dacă nu chiar supramoderni ; este foarte ușor să vezi marțieni în frescele din Tassili. Destinat marelui public, filmul lui Harald Reinl constituie totuși un succes, în ciuda rezervelor pomenite.

Cîteva dintre scurtmetraje și dintre cele mijlocii, fără să prezinte un interes major, merită să fie menționate. Multe sînt producții pentru televiziune. Astfel, „The Immortal" („Nemuritorul"), de **Joseph Sargent,** care folosește o temă deja tratată de americanul **James E. Gunn** în romanul **The Immortals** : un om al cărui sînge conține anticorpii susceptibili să-l protejeze împotriva oricărei boli ; filmul este prima parte a unei serii ; în acest episod un industriaș bogat încearcă să-l captureze ca să-și procure transfuzii și astfel o cvasinemurire. În „Demon with a Glass Hand" („Diavolul cu mînă de sticlă"), de **Byron Haskin,** este vorba de un război intertemporal și de un om a cărui mînă stîngă e înlocuită de un creier electronic ; el combate pe dușmanii umanoizi și află că în realitate este doar un robot umanoid. Și această peliculă este un fragment al unei serii produse pentru televiziunea americană : „The Outer Limits" („Frontierele exterioare"). Din păcate, Byron Haskin n-a fost în stare să facă un film la înălțimea scenariului semnat de **Harlan Ellison.**

Cel mai bun scurtmetraj este însă fără nici o îndoială micul film maghiar realizat de **Judit Vas** : „Arena", după un scenariu de **Lajós Matos.** Tema este destul de clasică : trei oameni se trezesc în mijlocul unui labirint și sfîrșesc prin a se ucide între ei ; aflăm atunci că erau studiați de extratereștri. Aceștia conchid : izolat, această rasă acționează prin agresivitate și se autodistruge ; neprimejdioasă ! Contrar precedentelor filme, „Arena" utilizează decoruri suprarealiste, amintind arhitecturile lui Jorge Luis Borges. Există în

* Erich von Däniken, *Amintiri despre viitor, enigme nedezlegate ale trecutului*, Editura politică, București, 1970, traducere din limba germană de Gh. Doru și S. Stanciu, cu un cuvînt înainte și adnotări de Ion Hobana.

această peliculă o rară grijă a căutării și în același timp o mare sobrietate, nici un centimetru netuns lăsat la voia întîmplării. „Arena" a obținut premiul Sigillo d'Oro al orașului Triest, rezervat celui mai bun scurtmetraj.

Mai rămîn, în sfîrșit, cîteva foarte scurte desene animate și unul foarte lung. Desenul animat este, grafic vorbind, o deformare profundă și arbitrară a universului real și se pretează deci la orice joc al imaginației ; în acest sens, orice desen animat este fantastic. Contribuția Iugoslaviei : „Paulk" („Păianjenul"), de **Vladimir Jutrisa**, și „Maska Crvene Smrti" („Masca Morții Roșii"), de **Pavao Stalter**, au în comun aceeași tehnică a groazei, dar una de natură metafizică, iar cealaltă — psihologică. Prima arată obsesia unui om urmărit de un păianjen uriaș ; omul omoară arahnida, dar, deșteptîndu-se, se pomenește el însuși transformat în acest animal. Cea de-a doua peliculă este o adaptare a unei povestiri de Edgar Poe.

Să mai cităm : „K 9 000 : A Space Oddity" („K 9 000 : o ciudățenie spațială"), o miniparodie realizată de **Robert Mitchel** și **Robert Swarthe** după „2001 : A space Odyssey" („2001 : O odisee spațială") de Stanley Kubrik. În sfîrșit, un lungmetraj japonez al lui **Iroshi Ikeda**, distribuit în S.U.A. cu titlul : „The Flying Phantom Ship" („Astronava fantomă"). E vorba de o poveste superștiințifică în care sînt aruncați claie peste grămadă un uriaș de metal, un industriaș care vrea să cucerească Pămîntul, un tînăr pescar și diverși monștri. Stereotipat, prea lung (90 de minute), îi lipsește cea mai elementară poezie. Japonia a realizat totuși desene animate interesante, dar de cînd s-a adaptat pieței americane, pentru a o cuceri mai bine, a scăzut necontenit calitatea acestor producții.

Nu putem părăsi Japonia și nici, vai, filmele de calitate inferioară fără să vizionăm, ca aproape în fiecare an la Triest, o oră și jumătate de monstrorama. De data aceasta, după Godzilla, Rodan, Mothra și alte Itoka, iat-o pe „Gappa" lui **Haruyasu Nogushi**. Mai mult încă : familia Gappa, tatăl, mama, un trio de pui gigantici înarmați cu coarne și raze arzătoare. Este serios ? Adulții mai mari de zece ani să se abțină...

Alți monștri apar în „Equinox", film american de **Jack Woods** și în care, în mod bizar, joacă și autorul de SF **Fritz Leiber**. Scenariul slab distruge complet acest film cu excelente efecte de suspens.

Peliculă ciudată, cu o urzeală foarte încîlcită, „Scream and Scream Again" („Urlă ! Urlă !") de cineastul englez **Gordon Hessler** este un potpuriu de evenimente oribile : bolnavi amputați progresiv de toate membrele lor, oameni dizolvați în acid, vampiri atacînd femei, un criminal care își smulge mîna ca să se elibereze de cătușe. Acest cocktail de orori este o parodie evidentă a filmelor de groază.

Mult mai pașnică și mai puțin strălucită este producția americană „The monitors" („Monitorii"), de **Jack Shea**. Inspirată din romanul lui **Keith Laumer**, versiunea cinematografică suferă de aceeași superficialitate. Este adevărat că e vorba de un film fără nici o altă pretenție decît una umoristică. Acțiunea se petrece într-o epocă în care monitorii, un fel de păzitori galactici, controlează Pămîntul și au suprimat războiul. Există o opoziție care regretă vechea stare de lucruri și face totul pentru a o readuce. Dorința lor se îndeplinește :

monitorii părăsesc planeta. În sfîrşit, reînvie vremurile de crize internaţionale, iar oamenii işi regăsesc vechile ocupaţii. Intenţia filmului ar fi deci moralistă, dar realizarea este extrem de firavă. Mai bine să rîdem de război decît să plîngem din pricina lui, aceasta pare să fie concluzia.

Mai umoristic, dar radical deosebit este filmul britanic al lui **Michael Cort** „Zeta One" („Zeta I"). De data aceasta, satira se îndreaptă împotriva matriarhatului, sub forma unei parodieri a serialului James Bond, plus o neîntreruptă perindare de femei frumoase sumar îmbrăcate. „Zeta One" povesteşte lupta agentului James Word şi a serviciilor secrete britanice împotriva unei organizaţii de suprafemei venite dintr-o altă dimensiune. Împotriva tuturor aparenţelor, nu este un film erotic: umorul şi ironia neutralizează erotismul.

Al treilea lungmetraj analez, „The Mind of Mr. Soames" („Mintea domnului Soames"), de **Alan Cooke**, este cel mai profund. Transpus după romanul omonim al autorului de SF **Charles Eric Maine**, el prezintă amănunţit primele experienţe ale unui om care a rămas inconştient primii treizeci de ani ai vieţii sale şi pe care un tratament medical îl face să pornească de la zero. A fost nevoie de un actor încercat ca să traducă gesturile, atitudinea, privirea unui prunc în corpul unui adult. **Terence Stamp** a primit acest rămăşag şi l-a cîştigat. Interpretarea lui este deasupra oricărui reproş; personajul său poate fi umoristic, chiar comic; nu cade niciodată în ridicol, fiind profund uman şi emoţionant. Terence Stamp a primit „Asteroidul de argint" destinat celui mai bun actor pentru „perfecta lui interpretare a unui rol deosebit de dificil ce exprimă o stare de extremă nefericire omenească". Din păcate, scenariul n-a fost la înălţimea vedetei şi nu ne-a oferit decît un mic fragment din copilăria lui John Soames. Să menţionăm, de asemenea, pentru a fi drepţi, interpretarea uluitoare, deşi secundară, a actorului american de televiziune **Robert Vaughn** în rolul unui pediatru. Nu este exagerat să spunem că pe umerii celor doi apasă trei sferturi din greutatea acestei opere cinematografice.

E greu să atribui o singură naţionalitate ultimului film — după opinia noastră cel mai bun: „Gladiatörerna" („Gladiatorii"); a fost realizat pentru suedezi de englezul **Peter Watkins** cu o distribuţie suedeză, germană, italiană. Tema este şi ea internaţională: într-un viitor nedeterminat, marile puteri, obosite de conflictele armate, au găsit un înlocuitor în jocul de-a războiul. În fiecare an se înfruntă şi se ucid între ele pe un teritoriu oferit de o ţară neutră mici armate duşmane. Un creier electronic, numit Icarus, coordonează operaţiile şi retransmite spectacolul către televizoarele din întreaga lume. În mod ironic imnul acestui joc de-a războiul este senina Simfonie a III-a de Gustav Mahler.

Al 256-lea joc de-a războiul se desfăşoară în Suedia şi este oferit de Spaghetti Bolognesi. Dar se produce un incident: doi soldaţi, un francez şi o chinezoaică, fraternizează şi se îndreaptă spre ordinator ca să-l distrugă. La rîndul său, un student francez urmăreşte acelaşi ţel. Icarus, dîndu-şi seama de primejdie, se serveşte de student ca să-i distrugă pe cei doi soldaţi, fără ca vreunul dintre ei să bănuiască faptul că sînt doar nişte marionete. Ultimul cuvînt este al programului care acţionează maşina: interzis să fii uman!

„Gladiatorii" au obținut și au meritat „Asteroidul de aur" destinat celui mai bun film prezentat la Triest. Operă satirică și crudă, în care umorul negru pîndește la fiecare plan, ea însăși este un cîmp de bătaie în care se înfruntă aspirațiile individuale și mașina anonimă, dorința de dreptate și angrenajul orb al unui destin fabricat. Operă lucidă, ea atrage violent atenția asupra stupidității războiului sub orice formă s-ar camufla el și asupra dezastrului la care ar ajunge o societate condusă de computeri.

Încununarea celui de-al optulea Festival de la Triest, „Gladiatorii" împreuna cu „Mintea domnului Soames" și cu „Arena" compensează numărul prea mare de filme mediocre și proaste care n-ar fi trebuit să-și găsească locul aici.

POȘTA CITITORILOR

ȘTEFAN PILLIȘ (Timișoara III, str. T. Laurian nr. 2, ap. 9, et. I, jud. Timiș) oferă numerele colecției pe care le are în plus : 20, 37, 82, 124, 174, 176, 178, 182, 200—223, 225, 227—254, 257—258, 261—262, 269—270, 272—275, 278, 280—281, 284—286, 291—292, 297, 303, 330.

VASILE PIRIC (Oradea, str. Porțile de Fier 69, jud. Bihor) oferă numerele 1, 21—22, 25, 39, 208, 226, 233, 283, 286, 291—292, 294, 330 în schimbul numerelor : 11, 259—260, 263—268, 280, 287—288, 341.

HIRNEA TEODOR-RUDY (Galați, Țiglina II, Bd. G. Coșbuc, Bloc H. 3, ap. 2, sc. 1) oferă integral colecția de la nr. 1 la nr. 280.

POP VICTOR (Bistrița, str. Ștefan cel Mare 25, jud. Bistrița-Năsăud) dispune de peste 150 de broșuri în plus — mai ales de la începutul colecției ; de asemenea dorește să-și completeze colecția cu fasciculele care-i lipsesc.

IOSIF NICOLAE (Sibiu, str. Sindicatelor Unite nr. 1) are în plus numerele de la 283 pînă la 368.

CALIN COMARNESCU (Arad str. G. Coșbuc 24.) are în plus numerele 18, 20, 24, 29, 51, 70, 142—146, 181, 229, 238, 246—249, 302, 308, 311, 315—316, 331. Caută numărul 95 al colecției !

NICOLAE DUMITRESCU (Lugoj, Spl. C. Brediceanu nr. 17, sc. A, et. II, ap. 12) oferă numerele : 29, 37—41, 80, 86—87, 97, 103, 110—111, 142, 147—148, 156, 180—181, 185-188, 193—195, 197—198, 212, 224, 234—235, 240, 282, 289, 301—302. Caută numerele : 19, 93, 154—155, 162, 166—167, 169, 174, 176—177, 179, 231, 261—262, 268, 284, 292, 358.

VASILE GIURGIU (București, sectorul V, Bd. Metalurgiei 28, Bloc R. 7, sc. B, ap. 79.) oferă numerele : 15—16, 29—30, 32—33, 49—51, 89, 230, 363.

GABRIEL ȘTEFANESCU (Ploiești, str. Vasile Conta 17, jud. Prahova) are în plus numerele : 1—3, 5—50, 52—54, 56—65, 67—88, 90—106, 115, 117, 120—121, 125—127, 135, 139—146, 149, 151—157, 163—167, 170, 174—176, 178—187, 189—192, 194—198, 200—252, 257—265, 267, 269—271, 273—280. Caută numerele : 108, 109 și 159.

MARIANA ANTONESCU (Comuna Crevedia Mare, jud. Ilfov) caută numerele : 110, 112, 224, 245, 301, 368, 369.

Prof. GH. I. CAPITAN (Arad 7, str. Renașterii 73) are în plus numerele : 116—121.

ȘUȘNEA PARASCHIV (București, str. Baba Novac nr. 21, Bl. G. 11, sc. I, ap. 14, Balta Albă, 36 81 00) are în plus numerele : 4—5, 7—8, 11—16 , 22, 24—25, 43, 45, 95—99, 139, 170, 202, 220, 290, 319, 321—335, 337, 339—342, 344—347, 350, 353, 355—357, 360—364, 366—374.

NICOLAE N. COSTESCU (București, str. Maior Coravu 9—15, Bl. C 5, sc. B, et. 6, ap. 81, Sector 3) oferă colecția de la numărul 1 pînă la numărul 270.

CONSTANTIN VALENTIN STANESCU (Ploiești, str. Ștefan Gheorghiu nr. 59) oferă numerele 12, 16, 18—19, 24, 31, 39, 49—51, 55, 62—63, 76, 90, 117, 170, 187, 227—228, 230 ; îi lipsesc numerele 304 și 342.

DANIEL COCORU

ÎN SFÎRŞIT, PE ECRANE DOUĂ FILME DE ANTICIPAŢIE, DAR PREA PUŢIN SEMNIFICATIVE

Acum cîtva timp, paginile colecţiei erau martorele regretului exprimat de scriitorul Ion Hobana într-un excelent articol de a nu avea pe ecrane nici un film ştiinţifico-fantastic ; de atunci a trecut mai bine de o jumătate de an şi datorită atenţiei achizitorilor-difuzori de film, azi ne putem declara mulţumiţi fie şi numai din punct de vedere cantitativ : pe ecranele noastre au rulat în această vară două filme ştiinţifico-fantastice, dacă nu socotim şi „basmul degradat", cum a numit Ilie Constantin producţia italiană „Argoman superdiabolicul".

Patria celebrei „Godzilla", Japonia, ne prezintă şi de astă dată o peliculă cu fiare apocaliptice dezlănţuite ; acum monstrul se numeşte Guilala şi ne este prezentat in filmul color si pe ecran lat — Misteriosul X din Cosmos, *regizat de Kazui Nihonmatsu.*

Adus pe pămînt sub formă de spor tocmai din hăurile cosmice, „misteriosul X" se trezeşte la „viaţă", luînd o înfăţişare cam hilară, ce stîrneşte panică printre preşcolarii din sală. Proaspăt născut, Guilala este mistuit de o foame cruntă şi porneşte în căutarea... energiei electrice cu care organismul său se hrăneşte în mod curent. De aici, un năprasnic conflict între monstrul extraterestru şi pămînteni ; fireşte că savanţii tereştri reuşesc să-l înfrîngă. Readus la forma iniţială de spor, dragonul este trimis la bordul unei rachete înapoi, în Cosmos.

Deşi nu străluceşte prin ingeniozitatea scenariului — după cum s-a văzut —, acest film ne-a făcut să admirăm încă o dată acurateţea cu care sînt lucrate scenele (excelent trucate) în care apare monstrul. Ţinînd seama de grija manifestată de filmul nipon pentru verosimilitate, ne mirăm de naivitatea reconstituirilor zborurilor spaţiale (filmul a fost turnat înainte de zborurile din cadrul misiunii „Apollo" ?), precum şi de artificioasa interpretare a trupei de actori (Peggy Neal, Franz Gruber, Ziji Okada, Toshiya Wazaki).

Mult mai ambiţios, dar şi mai puţin atractiv este filmul maghiarului Tamas Fejer Ferestrele timpului, *care încearcă să ne avertizeze asupra consecinţelor nefaste*

pe care le pot avea descoperirile științifice utilizate în mod iresponsabil. La această temă aproape clasică, scenaristul a dorit să utilizeze cu orice preț o ipoteză cam de ultimă oră a fizicii nucleare : quarc-ul (în film apare sub numele de kvark).

Scenaristul imaginează un imens depozit subteran în care sînt păstrați „la rece" o serie de indivizi „adormiți" în diverse epoci istorice. Dintr-o greșeală a aparaturii de comandă, cinci dintre ei sînt decongelați, după care instalația se defectează. Printre cei „înviați" se află și cel care a provocat odată un cataclism quarcic. Mai departe filmul se istovește încercînd să găsească un conflict viabil.

Cu toate că a beneficiat de o excelentă distribuție internațională, iar actorii Beata Tyszkiewicz, Krystyna Mikołajewska, Heidemarie Wezel, Miklos Gabor, Ivan Andonov au făcut tot ce le-a stat în putere, filmul este trenant, uneori întîlcit și rămîne pe undeva, prin vastul teritoriu al frumoaselor intenții nerealizate.

Ar fi riscant să ne închipuim că toate filmele de science-fiction sînt în genul celor ce au constituit obiectul însemnărilor de față ; geografia filmului de science-fiction este mult mai variată și conține toate formele de relief posibile. După ce am umblat prin zone mai joase, e plăcut să ne amăgim cu gîndul că, poate, vom urca și pe adevăratele vîrfuri ale filmului științifico-fantastic :

● „De la Pămînt la Lună" și „20 000 leghe sub mări" — două ecranizări după Jules Verne (anul acesta sărbătorim o sută de ani de la apariția celebrelor romane care au stat la baza acestor pelicule) ;

● „Ultimul țărm" — remarcabilă creație a lui Stanley Kramer ;

● „Nebuloasa din Andromeda" — transpunere cinematografică după Ivan Efremov (romanul Nebuloasa din Andromeda a influențat în mod hotărîtor destinul lui Iuri Gagarin, primul om care a zburat în Cosmos) ;

● „2001 — O odisee spațială" — capodopera realizată de două prestigioase nume : Stanley Kubrick (regia) și Arthur C. Clarke (scenariul).

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coolio
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala!)

IMPORTANT

Abonați-vă [illegible] termene cit mai lungi pen[illegible] vă asigura [illegible]uitatea în primirea [illegible]olecției.

[illegible]țul unui abonament este [illegible]:

- *anual .... 24 [illegible]*
- *pe șase luni .... 12 [illegible]*
- *pe trei luni .... 6 [illegible]*

Abon[illegible]ntele se fac prin [illegible]iciile și agențiile [illegible] la factorii [illegible] și difuzorii de presă din [illegible], instituții, școli și licee.

COLECȚIA POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE
● ● AUGUST 1970
PREȚUL 1 LEU | 41607